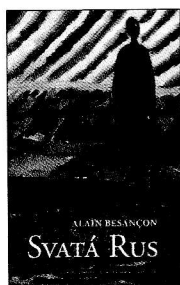

Alain Besançon

Svatá Rus

CDK 2015

Rusko jako země nepředstavitelných rozporů, zjevné i rafinované lži, emocionálního pravoslaví s nádhernou liturgií a obdivuhodnými svěťci, a též Rusko bez racionálního prožívání víry a praktické morálky: ortodoxie

bez ortopraxe. Rusko štědré, nelpící na hmotných statcích, a zároveň kruté, plenivě nenasytné, expanzivní, Rusko kající, aniž by se polepšovalo, Rusko zakládající si na nepřeklenutelnosti svých vrcholů a propastí, Rus jako anděl a zvíře zároveň. V hutné knize věhlasný filosof a historik charakterizuje „Svatou“ Rus klíčovými vlastnostmi: inherentní lživost, zaníceně prožívané pravoslaví jako jediná pravá víra, Byzanci dané náboženské základy Ruska, megalomanské šíření pravoslavného království coby hlavní poslání carů po pádu Cařihradu, trvalý odpor k racionálnímu latinskému Západu, císařopapismus, vševládný car kat jako trest za hříchy národa. Autor poukazuje na paradox ruského imperialismu: čím jsme větší, tím víc si toho musíme podmanit ve jménu náboženského či bolševického mesianismu. Věnuje se i slavjanofilství, liberálům, socialistům a Leninovi. Slavjanofilství předvádí na Puškinovi, ale hlavně na Gogolovi, Dostojevském a Kirejevském: Puškin svěruje tajemné poslání Ruska a jeho úděl do carových rukou; Gogol nerozlučně spojuje milujícího cara s církví; pro Dostojevského, nenávidícího katolíky, ateistické socialisty a Židy, je Rusko vyvolený národ, ruský lid je modlářsky ztotožněn s Kristem. U Gogola jsou pojem Boha, cara a ruského lidu ještě odlišeny, u Dostojevského už spojeny v jeden celek: ruský lid a země jsou tak sakralizovány. Kirejevskij odmítá západní důraz na rozum a koncipuje základní tezi ruské nacionalistické teologie: opožděnost Ruska je dílem Prozřetelnosti, Rusko na rozdíl od rozumářského Západu, jehož dějiny jsou kaskáda katastrof (Evropa je podle Dostojevského hřbitov), totiž nezapomnělo na hodnotu mystické intuice vlastní víře. Všechna neštěstí Ruska pocházejí z importu evropských idejí a institucí. Autor kladně hodnotí liberály (Čaadajev, politikové Čičerin, Witte, Stolypin), kteří nakonec nikdy neuspěli, neboť jejich myšlenky a reformy nedokázaly ve společnosti zakořenit. Objevují se socialisté (Bělinskij, Gercen), ale především Lenin inspirovaný

vševysvětlující doktrínou marxismu. Pro něho je v souladu s ruskou tradicí stěžejní role státu a transformace shora; ve skutečnosti má státostrana též posvátný ráz jako dříve car: spojuje v sobě princip materialistické spásy, činíc ze sebe jeho nekompromisního strážce.

V závěru v úžasu čteme o lehkověrnosti Francouzů tradičně sympatizujících s Ruskem. Přeceňování jeho pozitiv a opomíjení negativ, iluze a sympatie se táhnou od 18. století až dodnes. Sympatie socialistů a nacionalistů k SSSR tkvěly v nedotažené francouzské revoluci dovršené až bolševiky spojením komunismu s ruským nacionalismem. Jiné fascinovalo naplnění saint-simonovského snu o plánovitě uspořádané společnosti realizované v Sovětech. Francouzským katolíkům se zase zamlouvaly skvělé sovětské sociální zákony a k dokonalosti stačilo jen málo: umožnit svobodu křesťanského vyznání. Tyto sympatie byly láskou z rozumu, neboť v ideologické rovině se osvícená ruská despotie za Ludvíka XVI. i bolševické úsilí o realizaci nového světa jeví jako pokrokové. Milovat Rusko srdcem je něco jiného: Francouz věří v uskutečnění rovnostářských ideálů a nedokáže si ve své naivitě představit míru ruské lživosti: bolševismus vždy chránila už sama jeho nepravděpodobnost! Tajemné Rusko jako antipod měšťáctví okouzlovalo francouzský esprit svou jinakostí a nábožensky motivovaným slavjanofilstvím. Dva příklady francouzských sympatizantů ruského slavjanofilství jsou až neuvěřitelné: slavista a horlivý katolík Pierre Pascal, zamilovaný do Ruska a jeho revoluce, protože naplňovala ideály ruského lidu v podobě vzniku spravedlivějšího společenského útvaru; Jacques Maritain, jemuž se vždy přičil buržoazní duch a jenž Rusy preferoval před Francouzi, ač Rusy pořádně neznal, vystavený pokušení ruského náboženského mesianismu a uvažující o tom, že pod ledem sovětismu se nadále rozvíjí nová spiritualita! Inu, rozum se svádí z cesty snáze, ovládá-li jej sympatie.

Mimořádně zasvěcená kritika Ruska, v níž před námi defilují hlavní rysy ruské identity bez sebemenší idealizace, totiž zvláště nabubřelá pýcha. Povinná četba pro každého, kdo se chce o Rusku dozvědět syrovou pravdu. Je hrozivá.

Vladimír Petkevič